

پژوهش در تاریخ، سال یازدهم، شماره ۳۰، بهار و تابستان ۱۴۰۰

گل نوشته‌ای از تجارت‌خانهٔ اِگِیبی در اورشلیم^۱

کاتلین آبراهام^۲

ترجمه استوار کاظمی جامع‌بزرگی^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۲۷

چکیده

بایگانی خاندان اِگِیبی از بابل، با حدود ۲۰۰۰ گل نوشته، بزرگ‌ترین مجموعه از میان بایگانی‌های خصوصی از هزارهٔ اول قبل از میلاد در بابل است. آنها (گل نوشته‌ها) بین سال‌های ۶۰۶-۴۸۶ ق.م. نوشته شده‌اند. امروزه این الواح در موزه‌های سراسر جهان پراکنده‌اند و بیش از همه در موزهٔ بریتانیا در لندن و موزهٔ شرق نزدیک در برلین نگهداری می‌شوند. موزهٔ اورشلیم [نیز] یک لوح از اِگِیبی در میان مجموعه‌های خود دارد. در مقالهٔ پیش رو، این گل نوشته برای اولین بار منتشر شده و همچنین دربارهٔ جایگاه آن در بایگانی بزرگ اِگِیبی به طور کامل بحث شده است.

^۱. این مقاله ترجمه‌ای است از:

Kathleen Abraham, 2011, "An Egibi Tablet in Jerusalem", *Israel Exploration Journal*, 2011, vol. 61, 68 – 73.

^۲. استاد مطالعات شرق نزدیک باستان در دانشگاه بار-ایلان (Bar-Ilan)، Kathleen.abraham@kuleuven.be.

^۳. دانش‌آموختهٔ کارشناسی ارشد رشتهٔ تاریخ ایران قبل از اسلام از دانشگاه تهران، Jamebozorgi6@ut.ac.ir.

گل‌نوشته‌ای که در پایین منتشر شده است (تصاویر ۱-۲؛ اندازه‌ها: ۴×۳/۵ سانتی‌متر) به مجموعه گل‌نوشته‌های میخی موزه اورشلیم (شماره اثر: ۲۹۶/۷۴/۶۹) تعلق دارد.^۱ در اصل، به بایگانی خصوصی [تجارت‌خانه] خاندان شناخته‌شده اگیبی از بابل متعلق بوده است.^۲ رسید دریافت نقره، که در این لوح با شیوه و سبک نگارش معمول آن زمان ثبت شده است، با هیچ کدام از تراکنش‌های دیگر که به واسطه تقریباً ۲۰۰۰ لوح موجود در بایگانی می‌شناسیم، ارتباطی ندارد؛ در پایین می‌کشیم تا این نکته تأمل‌برانگیز را واکاوی کنیم.

حرف‌نویسی (شکل ۳)

روی گل‌نوشته

1. *i-na KÙ.BABBAR ra-šu-tu šá*^{md}AMAR.UTU-PAB-A
2. *A-šú šá*^{mKI-d}AMAR.UTU-DIN A^{me-gì-bi šá ina} UGU
3. ^{md}EN-MU A-šú šá^{mni-qu-du A}^{lu}SANGA-dg[u]-^fla¹
4. *u*^{mi}nu-up-ta-a DAM-šú DUMU.MÍ-su šá
5. ^mha-ad-da-a 10 GÍN KÙ.BABBAR^{md}AMAR.UTU-PAB-A
6. *ina ŠU*^{II} ^{mi}nu-up-ta-a DAM^{md}EN-MU
7. *ma-ḫi-ir 1-en*^{ta.àm} šá-ṭa-ru
8. *i*[l]-te-qu-ú

^۱ می‌خواهم از O. Tammuz به‌خاطر اینکه مرا متوجه این گل‌نوشته کرد و همچنین از Laura A. Peri، مسئول آثار باستانی آسیای غربی در موزه اورشلیم، برای اجازه انتشار آن سپاسگزاری کنم. این گل‌نوشته در سال ۱۹۶۹ توسط W. Herz از لندن، به همراه ۱۶ لوح میخی دیگر (بیشتر از اور سوم)، تعدادی مهر استوانه‌ای و کوزه قبرسی، به موزه وقف شده است. بر اساس آخرین اطلاع من، هیچ متن افزوده حقوقی یا اقتصادی بابلی‌نویا هخامنشی در مجموعه موزه وجود ندارد.

^۲ برای اطلاعات و کتاب‌شناسی کامل‌تر درباره بایگانی اگیبی، بنگرید به Jursa 2005: 65-66.

پشتِ گل نوشته

9. [l^umu]-kin-nu^{md}U.GUR-GI A-šú šá^mKAR-^rdAMAR.UTU¹
10. ^rA¹ [l^uSIMU]G^{mi}-ba-a A-šú šá^{md}é-a-lu-mur
11. A^{l^u}[U]Š.BAR^{md}AG-DIN-it¹ A-šú šá^mMU-^dAG
12. l^uUMBISAG^mgu-za-nu A-šú šá^{md}AG-DIN-su-È A^{l^u}SANGA-^dUTU
13. TIN.TIR^{ki} iti¹AB UD.9^{kam} MU.6^{kam}
14. ^mda-ri-ia-muš¹ LUGAL TIN.^rTIR^{ki}¹
15. LUGAL KUR^{meš}

ترجمه

از نقره قرض داده شده به وسیله مردوک-ناصر-اپلی، پسر ایٹی-مردوک-بلاطو، از نسل اگیبی، به بیل-ایدین، پسر نیقودو، از نسل شنگو[گوله]، و همسرش نوپتی، دختر خدییه، مردوک-ناصر-اپلی از نوپتی، همسر بیل-ایدین ده شِقْل نقره دریافت کرد.

هر کدام از طرفین یک نسخه از این سند را گرفته‌اند.

شاهدان:

نرگل-اوشلیم، پسر موشیزیب-مردوک]، از نسل [نپا]خو

ایبیه، پسر ائالومور، از نسل ایشپرو

نبو او بلیط، پسر ایدین-نبو

کاتب: گوزانو، پسر نبوبلاسو-ایگیبی، از نسل شنگو-شَمَش

(مکان+زمان)

شرح گل نوشته

این سند دریافت ده شِقْل نقره به وسیله یکی از اعضای شناخته شده خانواده اگیبی^۱ از نوپتی، همسر بیل-ایدین، در بابل به تاریخ ۱۸ ژانویه سال ۵۱۵ ق.م. را ثبت کرده است. این نقره بخشی از یک بدهی کلان بود که بیل-ایدین باید به خانواده اگیبی می پرداخت؛ اما مقدار

^۱. برای اطلاعات بیشتر درباره مردوک-ناصر-اپلی از خانواده اگیبی، بنگرید به: Abraham, 2004

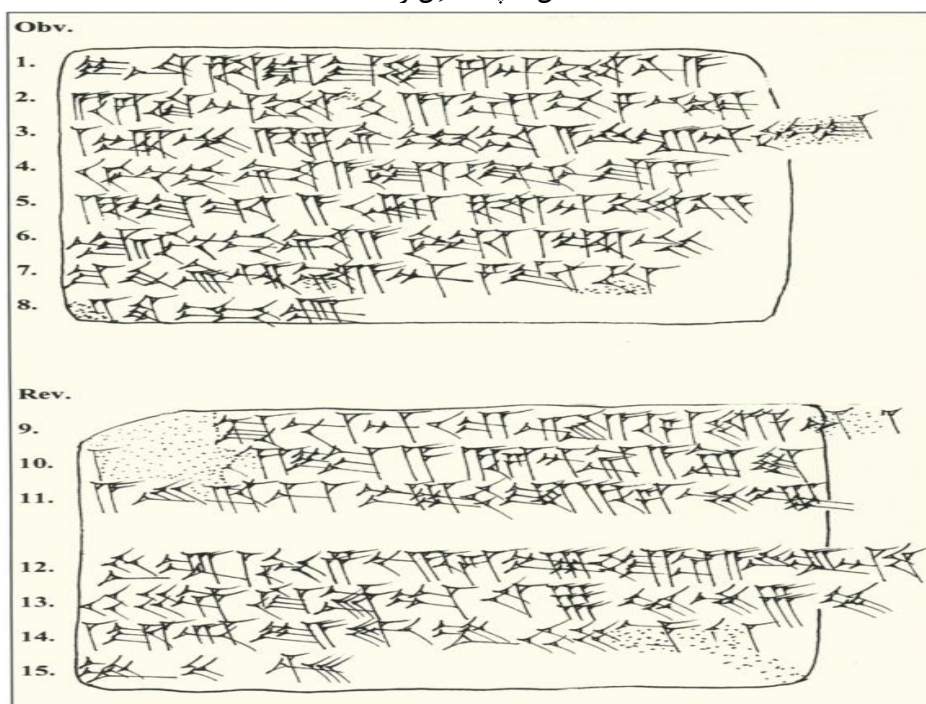
اصلی آن مشخص نشده است. ظاهراً، بیل-ایدین مُرده بود و همسرش با پرداختِ بدهی‌هایی، که او در طول زندگی به بار آورده، روبه‌رو بود. سند هیچ اشاره‌ای به مبلغ اضافی نقره برای بازپرداخت در آینده نکرده است؛ بنابراین به نظر می‌رسد که اکنون تمام بدهی تسویه شده است. رسید پرداخت در دو نسخه صادر شده است؛ یکی برای بدهکار (پیشین) به عنوان مدرک پرداخت و دیگری برای بستانکار (پیشین) برای کارهای محاسباتی [تجارت‌خانه]. هیچ شکی نیست که این گِل‌نوشته متعلق به طلبکار است، چراکه از بایگانی او (وام‌دهنده) است که [تا کنون] هزاران گِل‌نوشته به دست ما رسیده، در حالی که هیچ لوحی از [جانِب] وام‌گیرنده باقی نمانده است.

شکل ۱: روی گِل‌نوشته

شکل ۲: پشت گل نوشته

شکل ۳: رونویسی کتیبه

ماجرای کامل بدهی بیل-ایدین به مردوک-ناصر-اپلی را به دلیل نبود اطلاعات آرشیوی کافی نمی‌توان بازگو کرد. در حقیقت، قرض‌گیرندگان، بیل-ایدین و همسرش، ناشناخته هستند. بر اساس دانسته‌های موجود، از آنها در هیچ متن بابلی هم‌زمان با این نوشته، نامی برده نشده است. همچنین از میان شاهدان سند، تنها یکی از آنها نامش در جایی دیگر آمده است.^۱ بنابراین امکان بازشناسی دلیل قرض بیل-ایدین از مردوک-ناصر-اپلی یا سابقه پرداخت آن، وجود ندارد.

شاید یکی از دلایلی که هیچ متن دیگری درباره وام بیل-ایدین در بایگانی تجارت‌خانه اگیبی وجود ندارد، پرداخت تمام قرض مذکور باشد. اگر بپذیریم که سرانجام تمام بدهی بیل-ایدین به مردوک-ناصر-اپلی پرداخت شده است، می‌بایست همه اسناد مربوط به آن از جمله اصل قرض‌نامه احتمالاً یا معدوم و یا به خانواده بیل-ایدین بازگردانده شده باشد. این یک فرآیند معمول و رایج در هزاره اول قبل از میلاد در بابل بود.^۲

با توجه به تاریخ نسبتاً قدیمی سند، فرآیند ادواری سروسامان دادن به بایگانی می‌تواند عامل دیگری برای نبود اسناد مرتبط به بیل-ایدین در بایگانی اگیبی باشد. ما می‌دانیم که اگیبی‌ها به‌طور مرتب مجموعه خود را سروسامان می‌دادند، اسنادی که دیگر در امور جاری کاربردی نداشتند را از بایگانی خارج کرده و سپس یا آنها را دور انداخته و یا در کوزه‌های درسته قرار می‌دادند. بنابراین، ممکن است که اسناد مربوط به ارتباط مردوک-ناصر-اپلی با بیل-ایدین، از جمله اسناد مرتبط به بدهی اخیر، به دلیل بی‌اهمیتی برای تجارت و مسائل خانوادگی تجارت‌خانه اگیبی دور انداخته شده باشد. آنها اهمیت خود را از دست داده بودند؛ علی‌الخصوص که بدهی کاملاً تسویه شده بود. در این خصوص، باید گفته شود که تاریخ سند

^۱. نرگل-اوشلیم، پسر موشیزیب-مردوک، از نسل نپاخو، اولین شاهد در سند مورد مطالعه، بارها در میان شهود اسناد مربوط به دوره مردوک-ناصر-اپلی دیده می‌شود (BM 41449, Dar 182, Dar 213, dar 338 & Dar 345, see abraham2004).

^۲. برای اطلاعات بیشتر در مورد قرض و وام در دوره بابلی نو و اوایل دوره هخامنشی، بنگرید به این اثر:
M. Jursa & C. Wunsch in Hudson and van de Mierop 2002: 221-256.

مورد نظر سال ششم سلطنت داریوش است؛ در نتیجه به سال‌های اولیهٔ فعالیتِ مردوک-ناصر -اپلی به عنوان تاجر بازمی‌گردد، فعالیتی که از سال اول پادشاهی داریوش آغاز شد و تا سال سی‌وپنجم ادامه یافت.

احتمالاً این لوح یک رونوشت از گِل‌نوشتهٔ اصلی بوده است. شاید دلیل باقی‌ماندن آن در طول زمان در همین مطلب نهفته باشد. ما می‌دانیم که الواح برای آموزشِ دبیران تازه‌کار در بایگانی نگهداری می‌شدند. با نگاهی به شمای کلی گِل‌نوشته، مشخص است که فردی که آن را به دقت نگاشته، موقعیتِ قرار گرفتن خطوط و نشانه‌ها (امضاها) را از پیش برنامه‌ریزی کرده است. این اثر یا یک نسخهٔ المثنی بوده که به هنگام معامله -همان‌طور که در سطرهای ۷-۸ بدان اشاره رفته- توسط گوزانو، پسر نبوبلاسو-ایگی از نسل شنگوشمش، تنظیم شده و یا به احتمال بیشتر، یک رونوشت از نسخهٔ گوزانو بوده است که به دست یک دبیر تازه‌کار، در طول دورهٔ آموزش کتابت، نوشته شده است.^۱

منابع و مأخذ

- Abraham, K., 2004, *Business and Politics under the Persian Empire. The Financial Dealings of Marduk nāsir-apli of the House of Egibi (521-487 BCE)*, Bethesda.
- Baker, H. D., 2003, "Record-Keeping Practices as Revealed by the Neo-Babylonian Private Archival Documents, in Brosius", M. Brosius (ed.), *Ancient Archives and Archival Traditions. Concepts of Record-Keeping in the Ancient World*, Oxford: 241-263.
- Hudson, M. & van de Mierop, M. (eds.), 2002, *Debt and Economic Renewal in the Ancient Near East*, Bethesda.
- Jursa, M., 2005, *Neo-Babylonian Legal and Administrative Documents. Typology, Contents and Archives*, Münster.

¹. Baker 2003: esp. §§ 2.4., 3.2.